

1. **L. Vierne (1870-1937)** *Uit "Trois Improvisations"*
Marche épiscopale | 3'38
(Reconstructie naar M. Duruflé door David Sanger)
- C. Franck (1822-1890)**
Uit Trois Pièces
2. **Cantabile** | 6'20
Uit L'Organiste
3. **Sortie en Fa-majeur** | 4'44
S. Rousseau (1853-1904) *Uit Douze Pièces*
4. **Scherzetto** | 2'31
5. **Lamento** | 6'32
6. **Grand choeur** | 2'41
Ch. M. Widor (1844-1937) *Uit Symphonie nr. 4, Op. 13*
7. **Andante Cantabile** | 6'09
C. Saint-Saëns (1835-1921) *Uit Sept Improvisations, Op. 150*
8. **Allegretto (nr. 4)** | 3'09
9. **Allegro giocoso (nr. 7)** | 4'07
F. A. Guilmant (1837-1911) *Uit Pièces dans différents styles, Op. 19*
10. **Allegretto (nr. 1)** | 5'27
11. **Communion (nr. 4)** | 5'23
12. **Verset en Fa-Majeur (nr. 5)** | 1'57
R. Vierne (1878-1918)
13. **Toccata** | 2'27
J. Bonnet (1884-1944) *Uit Douze Pièces, Op. 5 nr. 7*
14. **Intermezzo** | 3'46
J. Langlais (1907-1991)
Uit Suite Médiévale, Op. 56
15. **Tiento (Offertoire)** | 3'47
Uit Trois Paraphrases Grégoriennes
16. **Hymne d'actions de grâces "Te Deum"** | 5'17

CD 1412802

*Pièces
en différents
styles*

Susanna Veerman

**Aristide Cavallé-Coll orgel, 1881
St. Augustinuskerk Amsterdam**

**Vierne | Franck | Rousseau
Widor | Saint-Saëns
Guilmant | Bonnet | Langlais**

sth RECORDS

Voorwoord

Voor u ligt een cd-opname van het prachtige en bijzondere Aristide Cavaillé-Coll orgel (1881) van de St. Augustinuskerk te Amsterdam. Met heel veel plezier heb ik deze cd voor u opgenomen. Als u vandaag langs het huidige moderne kerkgebouw loopt, zult u misschien niet vermoeden dat er zich in zo'n gebouw een zo bijzonder historisch instrument bevindt.

Voor het eerst kwam ik met dit orgel in aanraking tijdens mijn orgelstudie aan het Conservatorium. Vanaf die tijd begon mijn liefde en respect te groeien voor de orgels van Aristide Cavaillé-Coll. Inmiddels heb ik in Frankrijk in diverse kathedralen en kerken op orgels van deze orgelbouwer mogen spelen. De klank van dit relatief kleine instrument is zo mooi dat het zeer de moeite waard is om het op cd vast te leggen met specifiek franse orgelwerken die qua omvang en grootte ideaal zijn voor dit instrument. Ik heb getracht met dit repertoire dit instrument zo veelzijdig mogelijk te laten horen. Zo is het opvallend welk een enorme climax kan worden geëffectueerd, maar ook de verschillende stemmen hebben een zeer rijke verscheidenheid aan toonkleur, glans en helderheid. De totale klank van dit orgel vormt een afgeronde eenheid. Het orgel bezit tevens een indrukwekkend *anches*-koor (tongwerken op het tweede manuaal, *recit*). Er zijn in het verleden LP- en radio-opnames gemaakt op dit orgel door verschillende organisten, zoals Piet van der Steen (1977), Henk Klop en Albert de Klerk. Maar toen stond het orgel in de oude en zeer akoestische St. Augustinuskerk, waar helaas in 1977 een einde aan kwam vanwege sloop. Heden heb ik helaas minder akoestiek tot mijn beschikking, maar dat neemt niet weg dat de kwaliteit van het orgel daardoor niet minder wordt.

Immers is het zo dat dit orgel in Nederland het enige instrument is dat in de loop der tijd geen wijziging onderging, en zich in een originele staat bevindt. Dit orgel is oorspronkelijk gebouwd als een liturgisch instrument. Maar sinds 2006 vinden er ook orgelconcerten plaats door zowel binnen- als buitenlandse organisten. Paters Augustijnen hebben in 1881 een voortreffelijke keuze gemaakt toen ze dit instrument aanschaften.

Ik hoop van harte dat u door deze cd een goede indruk krijgt van het instrument en er veel luisterplezier aan zult beleven.

Veel dank ben ik aan het parochiebestuur van de Heilige Drie-eenheid verschuldigd die deze cd mogelijk heeft gemaakt.

Susanna Veerman

Organiste St. Augustinuskerk | November 2012 Apeldoorn

opnamedatum: 16 t/m 18 augustus 2012 | locatie: **Sint-Augustinuskerk, Amsterdam** | orgelregistranten: **Elsje & Gerard Verwer** | fotografie: **Jaco van Houselt, STH Records** techniek & montage: **Jaco van Houselt, STH Records** | layout: **Erika Koster** | tekst: **Susanna Veerman, René Verwer** | vertaling: **Ad Corver, Matthias Konecny** | met dank aan: **Adema Kerkorgelbouw** (Lisse), **Wim Does** (Apeldoorn), **Marie-Louise Langlais** (Parijs), **Ben van Oosten** ('s Gravenhage), **het bestuur en vrijwilligers van de Parochie van de Heilige Drie-eenheid**

Susanna Veerman (1975)

Susanna Veerman studied in Moscow at the Tsjaikovski Conservatory, where she obtained her choir master certificate in 1997. In 2001 she obtained the UM-certificate for choir master in the Netherlands. In 2002 she obtained the church music certificate for music director and organ and in 2005 the Master of Music diploma at the Rotterdam Conservatory with Ben van Oosten.

Since 1999 she is employed in the R. C. Saint Augustin church in Amsterdam, at first as music director and second organist and since 2009 as titular organist, where she plays a Cavaillé-Coll organ that dates from 1881. In addition to accompanying weekly divine services she also organizes among other things lectures, organ performances, workshops, masterclasses and international organ concerts.

Between 2003 and 2008 she won various prizes for organ. For the period from 2005 till 2007 she was granted a scholarship by the Prins Bernhard Cultuurfonds and the Fonds voor Podiumkunsten to study organ for three years with the well-known organist Louis Robilliard in Lyon, France. In 2007 she received the silver medal from the Société Académique “Arts- Sciences-Lettres” for her merits for the French choir and organ music. Susanna has built up an extensive concert practice as organist, choir master and accompanist on organ and piano.

Since 2005 she has been accompanying the Westerkerk choir and the Bach orchestra (continuo) with cantata services in the Westerkerk in Amsterdam. Nowadays she conducts three male choirs.

Her debut CD with French organ plays appeared in 2006, when she recorded plays by César Franck, Louis Vierne and Maurice Dupré. In 2008 her second solo-CD appeared, with French organ plays, recorded on the Cavaillé-Coll organ of 1894 of the Saint Antoine des Quinze-Vingts in Paris (Festivo 6962202). In 2010, with her husband Wim Does, she recorded a special quatre-mains organ CD in the Cathedral of Orléans (France), where, among other things, she played a first performance of a CD with the play “Dyptique pour orgue quatre-mains” by Daniel Roth. This play was published by Delatour-edition (Paris) in 2011, inclusive of the recording by Veerman and Does.

Every year Susanna performs solo and duo concerts both in the Netherlands and abroad, particularly in France, Russia, Belorussia, the U.S.A., Belgium, Italy, Austria, Germany, Norway, Sweden and Finland. In the meantime she played on famous Cavaillé-Coll organs and other big organs in French Cathedrals, e.g. in Orléans (St. Croix), Le Mans, Bordeaux (St. André), St. Augustin, Notre Dame d’Auteuil and St. Sulpice in Paris. For more information: www.susannaveerman.nl

Toelichting | *Pièces en différents styles*

Louis Vierne (1870-1937)

Uit “Trois Improvisations” (1930):

Marche épiscopale

(reconstructie naar Maurice Duruflé door David Sanger)

Louis Vierne kreeg zijn eerste muzieklessen van zijn oom Charles Colin, hoboïst en organist. Hij werd van 1881 tot 1890 opgeleid aan het “Institut National des Jeunes Aveugles” (het nationale blindeninstituut). Daarna studeerde hij aan het Conservatoire de Paris waar hij korte tijd les had van César Franck. Na diens overlijden studeerde hij verder bij Charles-Marie Widor. In 1900 werd hij uit vijf kandidaten unaniem gekozen tot organist-*titularis* aan de Notre-Dame van Parijs, alwaar hij 37 jaar lang, tot zijn dood, het magistrale vijfklaviers Cavaillé-Coll orgel bespeelde. Vierne werd vermaard om zijn improvisaties. In 1928 maakte ‘Odeon’ in de Notre-Dame een opname van drie improvisaties. Vierne’s leerling Maurice Duruflé, zelf schepper van een klein en fijnzinnig orgeloeuvre, maakte een nauwgezette reconstructie, die in 1954 het licht zag. De **Marche épiscopale** (Allegro maestoso) is de eerste van de drie improvisaties. De bisschoppelijke mars begint plechtig en pompeus met het volle orgel. Het is geschreven in een A-B-A vorm, waarvan het middendeel een ingetogen karakter heeft. Het werk geeft een goede voorstelling van de manier waarop Vierne in feestelijke liturgische diensten improviseerde.

César Franck (1822-1890)

Uit *Trois Pièces* (1878): **Cantabile**

Uit *L’Organiste* (1890): **Sortie en Fa-majeur**

César Franck werd in 1830 op achtjarige leeftijd door zijn vader ingeschreven aan het conservatorium van Luik, waar hij in 1834 de eerste prijs won voor solfège en piano. Vanwege de muzikale successen organiseerde zijn vader in 1835 een reeks concerten in Luik, Brussel en Aken. In datzelfde jaar verhuisde Franck naar Parijs en werd hij leerling van Antoine Reicha aan het Conservatoire de Paris. Inmiddels was Franck een veelbelovende pianovirtuoos geworden. In 1838 won Franck opnieuw een eerste prijs voor piano en in 1839 voor contrapunt. In 1835 schrijft Franck zich in voor de compositiekلاس en begint sedertdien te componeren. Zoals vele andere pianostudenten voelt Franck zich aangetrokken tot het orgel. Hij studeert gedurende een aantal maanden bij François Benoist, een periode die te kort is om een goed resultaat te behalen. In 1841 behaalt hij dan ook een 2e prijs voor orgel. Geïnspireerd door het spel van Jacques-Nicolas Lemmens (1823-1881) verbeterde hij zijn pedaaltechniek en ontwikkelde hij een zeer persoonlijk gearde improvisatiewijze waarin hang naar het mystieke en naar het verhevene één hoofdkenmerk was. In 1859 werd Franck organist van de Sainte-Clotilde, waar hij op 1 december één van de mooiste instrumenten van Aristide Cavaillé-Coll inwijdde. Franck zou er tot zijn dood in 1890

blijven als organist. In 1872 werd Franck docent orgel aan het Conservatoire de Paris, waar hij François Benoist opvolgde. Franck was één van de voornaamste personen in het Franse muziekleven van zijn tijd. Hij leidde vele organisten op. Vernieuwend voor zijn tijd legde hij daarbij de nadruk op improvisatie. In 1878 was de Parijse orgelwereld het meest invloedrijke centrum geworden voor organisten en componisten. César Franck speelde de première van zijn eigen *Trois Pièces* in Palais du Trocadéro op 1 oktober 1878 dat net in Parijs geopend werd. Aan het uitgevoerde programma is op te merken dat Franck de stukken van *Trois pièces* niet als een cyclus van drie composities uitvoerde. Dit was ook niet de intentie van Franck. Men moet het dus zien als drie losse composities. **Cantabile** werd in 1883 bij Durand uitgegeven. Het stuk werd zeer populair bij ingebruikname van verschillende orgels, zoals op 28 februari 1879 in Saint-François Xavier en op 21 maart 1879 in de St. Eustache, beide in Parijs. *Cantabile* is de enige *majeur*compositie van Franck die is gebaseerd op een mono-thematische thema. Het is een bijzonder juweeltje in het oeuvre van Franck en ook de kortste compositie. Charles Tournemire beschreef het *Cantabile* zeer toepasselijk:

“...het ongestilde verlangen van de ziel – de innerlijke smeekbeden van een heilige – onophoudelijk smeken – geloof in Gods genade. Deze bladzijde, een van Franck’s meest opzienbarende compositie,

bevat een simpele melodie met zachte contouren als de oever van een meer. Een van de mooiste canons bloeit op in volle klaarheid. De volmaakte intensiteit van de slotrede is de meest perfecte uitdrukking van innemendheid.”

Het **Sortie en Fa-majeur** is het zevende deel van de zesde suite uit L’Organiste. L’Organiste is in de jaren 1889/1890, op bestelling van het Franse uitgevershuis Enoch, door César Franck geschreven. Het is een bundel die bestaat uit een reeks suites van telkens zes korte deeltjes, een “Amen” en een zevende deel dat een doorwerkingskarakter heeft van de voorgaande zes delen. Het karakter van deze *Sortie* is plechtig, vrolijk en opgetogen.

Samuel Rousseau (1853-1904)

Uit Douze Pièces (1892):

- **Scherzetto** (opgedragen aan A. Dietrich, organist van St. Michél te Dijon)
- **Lamento** (opgedragen aan Henry Dalier, organist van de St. Eustache te Parijs)
- **Grand choeur** (opgedragen aan Fernandes Cilleuls)

Samuel Rousseau was de zoon van een harmoniumbouwer en groeide op in Parijs. Daar kon hij uitgebreid kennis nemen van de pracht van de Franse orgelbouw, aangezien in bijna alle prominente hoofdstedelijke kerken nieuwe instrumenten van Cavallé-Coll werden

organ would be delivered within six months, in good time before father Hoorneman’s jubilee. It is remarkable that the parish council asked permission from Mgr. P.M. Smulders, bishop of Haarlem for the purchase after the contract had been signed. The organ was installed on the choir stand under the rose window. It was inspected by Philbert and Verheijen, organist of the Moses and Aäron church. They wrote an extensive report of 50 pages.

On Thursday September 1 the instrument was put into service. According to the newspaper *De Tijd* this took place during a solemn benediction with choral singing and a festival speech by the dean of Amsterdam, Mgr. Poppen. The choir sang works of Verhulst and Hendriks played compositions of Mendelssohn, Bach, Guilmant and Liszt. He concluded with an improvisation.

In 1929 the church on the Rusland was closed and the parish moved to the Postjesweg. The organ was placed to the left of the altar behind a stone arch, a most unfavourable position. In 1969, under the terms of Vaticanum II, the high altar was replaced by a mensa placed in front. The organ was now installed on the vacant place. In 1977 this church was also demolished and now the beautiful instrument is situated in the present parish church. The maintenance is currently carried out by the firm of Adema’s Kerkorgelbouw (church organ builders) in Hillegom.

by René Verwer

Short history of the Cavaillé-Coll organ in the Saint Augustin church in Amsterdam

On September 1, 1881, the Cavaillé-Coll organ was festively taken into use in the former St. Augustin church, located in the 'Rusland' in the city centre. Six years before a big concert instrument, made by the Paris organ builder, had been placed in the 'Paleis voor Volksvljijt' (Palace for Popular Diligence) and in 1879 Cavaillé-Coll supplied a small organ to the 'Gesticht van Liefde' (Institute of Love) St. Bernardus on the Oude Turfmarkt. At the end of the 19th century Amsterdam possessed three organs from the famous builder.

The St. Augustin church on the Rusland, formerly on the Spinhuissteeg, was consecrated in 1864. The interior was a three-aisle hall church with an altar construction which to a certain extent reminded one of the Moses and Aäron church. The old Onderhorst organ, afterwards enlarged by respectively Mitterreither and Van den Brink, was placed in the new church. In 1880 they decided to purchase a new instrument, because the old one began to show more and more defects. The 40-year anniversary of the ordination of parish priest Wilhelmus Hoorneman (1819-1889) was the final reason for the purchase. The French consul Ch. M. Philbert, great friends with Cavaillé-Coll and an important promotor of the French organ in the Netherlands, heard of the plans and advised the parish to take one's chance with Cavaillé-Coll. One could refer to

the organ of the St. Bernard Institute, which was located a few hundred metres further down. Moreover the organist of the St. Augustin church, Bernard Hendriks, was familiar with the French type of organ. In 1876 he had won the second prize at the National Organ Contest in the Paleis voor Volksvljijt and he had given concerts here frequently.

A circular letter to the parishoners of December 1889 shows that the decision to order an organ with Cavaillé-Coll (1811-1899) had already been made. He was the most important organ builder in the 19th century and within European context he was a man of great distinction. Cavaillé-Coll is the creator of the so-called symphonic organ, which means that his organ tone is based on the symphony orchestra. Not surprisingly we find numerous registers in the organ with names of orchestra instruments: Flûte harmonique and Flûte octaviante (transverse flutes), Basson (bassoon), Hautbois (oboe), Trompette (trumpet), string registers like Viole de gambe, Voix céleste etc. A nine-headed committee, in which the organist Hendriks and advisor Philbert did not participate for that matter, but including choir master Philippeau – apparently one wanted to form an objective opinion – negotiated about the purchase.

Inclusive of transport and installation the organ cost 33.000 francs (Dfl.16.000). On January 12 1881 Cavaillé-Coll sent specification and contract to Amsterdam and a few days later everything was undersigned and returned. The

gebouwd. Rousseau ging studeren aan het Conservatoire de Paris, waar hij één van de eerste leerlingen van César Franck werd. Hij beperkte zich echter niet tot orgelstudie, want hij bekwaamde zich ook in de compositie en be kroonde zijn leertijd met het behalen van de *Prix de Rome* in 1878. In de twee volgende decennia componeerde Rousseau een ware stroom aan muziek, met de nadruk op pianowerken, muziek voor liturgisch gebruik en orgelmuziek. Daarnaast schreef hij kritieken en was hij werkzaam als harmoniedocent. Verder was hij na zijn terugkeer uit Rome benoemd als *maître de chapelle* in de Ste. Clotilde, de kerk waar zijn leermeester Franck organiste *titulair* was. Juist omdat Rousseau Franck's collega was, en dus jaren achtereen de onbetwiste ikoon van de Franse symfonische orgeltraditie geregeld heeft horen spelen, is het begrijpelijk dat er belangstelling is voor zijn orgelwerken. Op deze cd klinken de voor deze traditie gebruikelijke kortere genrestukjes, zoals het Scherzetto, Lamento en Grand Choeur uit *Douze Pièces (1892)*. Het zijn allemaal kleine orgelwerken, maar met een eigen uitgesproken karakter.

Charles-Marie Widor (1844-1937)

Uit Symphonie nr.4, Op. 13/3 (1872):

Andante cantabile

De organist, componist en pedagoog Charles-Marie Jean Albert Widor ontving zijn orgel van zijn vader die organist was van de St.

François de Sales in Lyon. Zijn grootvader werkte als orgelbouwer bij Callinet. In 1863 trok Widor op aanraden van Cavaillé-Coll naar Brussel om te studeren bij Jacques-Nicolas Lemmens omdat hij vond dat het niveau van de Franse organisten onvoldoende was. Hij apprecieerde Lemmens onwille van het feit dat deze nog bij Adolf Hesse (1809-1863) in Breslau had gestudeerd en dus was opgeleid volgens de tradities van de Duitse orgelschool (sterke pedaaltechniek en doorgedreven kennis van Bach-werken). Compositieles kreeg Widor van François-Joseph Fétis (1784-1871), directeur van het Koninklijk Conservatorium te Brussel. In 1870 werd Widor, na bemiddeling door Cavaillé-Coll, *titularis* van de St. Sulpice waar de orgelbouwer zijn grootste instrument had geplaatst. Hij was opvolger van Lefébure-Wely en behield deze functie gedurende 64 jaar. Widor werd overal in Europa gevraagd om orgels in te wijden. Zijn bekendste leerlingen waren Louis Vierne (1870-1937), Charles Arnaud Tournemire (1870-1939) en Marcel Dupré (1886-1971) die Widor in 1943 opvolgde in de St. Sulpice. Widor schreef voor zijn tijd een nieuw soort orgelmuziek. Hij schiep het genre *orgelsymfonie* als schakel tussen de muziek van Franck en Messiaen. Hij schreef tien symfonieën waarin hij gregoriaanse thema's verwerkte om er een religieus karakter aan te geven. Geschreven tussen 1872 en 1900 vormen zij samen met de acht sonates een belangrijke schakel in de evolutie van de symfonische orgelstijl. De stijl van Widor

is representatief voor de Franse romantiek. Ze wortelt in die van Cherubini, Berlioz en Liszt; de orgelwerken verraden bovendien de invloeden van Bach, Mendelssohn en Lemmens. Een juweeltje is het **Andante cantabile**. Wie een melodie als deze kan componeren, moet ontegenzeggelijk als een hoog begaafd componist beschouwd worden.

Camille Saint-Saëns (1835-1921)

*Uit Sept Improvisations, Op. 150 (1916/1917):
(opgedragen aan Eugène Gigout)*

- Allegretto
- Allegro giocoso

Camille Saint-Saëns werd in Parijs geboren en in de St. Sulpice gedoopt. Zijn muzikale opleiding kreeg hij van zijn oudtante, die hem op driejarige leeftijd noten leerde lezen. Op 6 mei 1846 debuteerde hij in de *Salle Pleyel* in Parijs. Toen hij tien was concerteerde hij voor een talrijk publiek met de uitvoering van Beethoven's derde pianoconcert. Hij studeerde op dat moment piano bij Camille Stamaty en harmonie en compositie bij Pierre Maleden. Voor de toelating aan het conservatorium studeerde Saint-Saëns korte tijd bij Alexandre Boëly en vervolgens in de orgelklas bij François Benoist. Op zestienjarige leeftijd werd hem de eerste prijs voor orgel toegekend. In 1852 ontmoette hij Franz Liszt die zeer onder de indruk was van zijn orgel improvisaties. Zij raakten hartelijk bevriend. Nauwelijks 18 jaar

oud componeerde hij zijn eerste symfonie en werd hij organist in de St. Merri in Parijs, waar hij het door François-Henri Clicquot gebouwde orgel bespeelde. Toen in 1857 Lefébure-Wély aftrad als organist van de Madeleine volgde Saint-Saëns hem op tot 1877. Tussen 1861 en 1865 gaf hij tevens les aan de *Niedermeyer* school. Hij heeft vele concerttournees gemaakt door Europa, Noord- en Zuid Amerika, Egypte en India. Verdriet bleef Saint-Saëns niet bespaard: in 1878 verloor hij binnen zes weken zijn twee zonen en drie jaar later verliet zijn vrouw hem. Saint-Saëns was een classicus, waarbij de emotionaliteit een minder grote rol speelde. Hij pleitte voor zuiver instrumentale vormen en zijn stijl onderging nauwelijks enige evolutie. Hij schreef balletten, opera's, kerkmuziek, koorwerken (religieus en wereldlijk), liederen (zowel orkest- als pianobegeleiding), orkestwerken, kamermuziek, klavierwerken, orgelwerken en als eerste componist componeerde hij filmmuziek in 1908. Daarnaast schreef hij nog twaalf opera's. In 1878 stopte Saint-Saëns met orgelspelen. Dankzij de benoeming in 1891 van een oud leerling, een zekere Périlhou, raakte hij opnieuw in het koninklijk instrument geïnteresseerd. Saint-Saëns kwam regelmatig bij Périlhou langs op de orgelgalerij, ook G. Fauré was dan vaak van de partij. De drie vrienden improviseerden dan om beurten tijdens de mis, om daarna gezamenlijk te gaan lunchen. Zonder deze sessies waren de **Sept Improvisations Op.150**, opgedragen aan

Originele voorpagina van het contract voor de bouw van het orgel in de St. Augustinuskerk, Amsterdam, 1881.

musical accompaniment to the procession, offertory, consecration, communion and upon leaving the church respectively. Registration and inspiration of the Tiento resonates different organists such as Charles Tournemire, who had a love for old Spanish music and registrations including the Vox Humana, Bourdon 8' and Tremulant. At the same time it is a tribute to his teacher Marcel Dupré, in whose organ class he had learned about the difficulties surrounding fugue improvisation, and to his first organ teacher André Marchal, who experimented profusely with the poetic and sonorous potential of registration.

The Gregorian *Te Deum Laudamus* ("Thee, o God, we praise") is a solemn hymn that originally belongs in the liturgy of the Catholic church. The invention of this rhythmically prosaic hymn of praise around the year 400 A.D. is nowadays ascribed to Nicetas of Remesiana. Remarkably, bishop Ambrosius of Milan supposedly sang this hymn in responsorial form with Augustine at the latter's baptism (hence the name *Ambrosian Hymn*). In this context it seems logical to me to conclude this CD with this piece. The *Te Deum* is employed at solemn thanksgiving masses, processions and during liturgical masses for a monarch. It can also be sung during the vigil, the formal vespers on the night preceding solemnities. From the start (the A-part) we continuously hear a succession of Gregorian melodies and tutti-chords. The second part is a fast and fluid

development section, in which the Gregorian theme is embellished with triplets. A climax follows rapidly and is confirmed by a static a-minor chord. Then the closing part starts, with many reminiscences of the first part. At the conclusion virtuoso rising extracts follow, which lead to a convincing closing chord on full register.

Text: Susanna Veerman

Eugène Gigout, er misschien nooit gekomen. Saint-Saëns noteerde ze rond de jaarwisseling van 1916-1917, toen hij wegens bronchitis op bed lag. Dit was zijn eerste orgelcompositie sinds 1906.

Felix Alexandre Guilmant (1837-1911)

Uit Pièces dans different styles pour orgue, livraison 5:

- **Allegretto, Op. 19, nr. 1**

- **Communión, Op. 19, nr. 4**

- **Verset, Op. 19, nr. 5**

Félix Alexandre Guilmant kreeg orgellessen van zijn vader Jean-Baptiste, organist van de St. Nicolas te Boulogne. Op twaalfjarige leeftijd verving Alexandre zijn vader al tijdens de kerkdiensten en liet hij zich als leerling inschrijven bij het *Collège Mariette* in Bologne. Daar kreeg hij les van Gustave Carulli in harmonie, contrapunt en fuga en kreeg hij ook piano-, viool- en altvioollessen. Op uitnodiging van Lemmens ging Guilmant in Brussel studeren. Daar werd hij gevormd tot een virtuoos organist en improvisator. In 1871 wordt hij op aanbeveling van Cavaillé-Coll benoemd tot organist van de St. Trinité in Parijs. Guilmant werd in 1896 opvolger van Widor als orgel docent aan het conservatorium met leerlingen als Joseph Bonnet, Alexandre Cellier, Marcel Dupré, George Jacobs en zijn opvolger in de St. Trinité, Olivier Messiaen. Guilmant overleed op 27 maart 1911 in

Meudon. Het oeuvre van Guilmant is zeer uitgebreid. Zijn orgelwerken waren zeer populair en geliefd in zijn tijd.

René Vierne (1878-1918)

Toccata (1912) (*opgedragen aan A. Serre, koororganist van de Notre-Dame, Parijs*)

René Vierne werd in Lille geboren. Hij was de jongere broer van de componist Louis Vierne. Hij bezocht de rooms-katholieke "Petit Séminaire" in Versailles waar hij de opleiding voor priester genoot, maar de muziek trok hem meer dan het priesterschap. In 1899 werd hij leerling aan het Parijse Conservatorium in de orgelklas van Alexandre Guilmant. In 1906 won hij de eerste prijs voor orgel samen met Joseph Bonnet. Al tijdens zijn studie werd hij organist van de *Église de l'Annonciation* van de Dominicanen in de Rue du Faubourg-Saint Honoré in Parijs. In 1902 werd hij koororganist in de *Notre-Dame-des-Champs* in Parijs. In 1904 volgde hij Camille André op als organist-titularis van de *Notre-Dame-des-Champs*. In 1913 verscheen zijn "Méthode pour Orgue-Harmonium". In 1914 werd hij opgeroepen voor militaire dienstplicht in de Eerste Wereldoorlog en in 1918, toen hij 40 jaar was, maakte een ontploffende oostenrijkse granaat bij Verdun een einde aan zijn leven. Zijn **Toccata** is geschreven voor één manuaal. De registratie die Vierne voorschrijft is fors en krachtig. De vorm is A-B-A en zeer

transparant. Een opmerkelijke overgang is te horen naar het B-gedeelte wanneer er drie korte en snelle akkoorden klinken op het volle werk, en dan pas het tweede lichtere gedeelte wordt ingezet. Door de constante zestiende-beweging in beide handen, vaak in parallelle tertsen in de linkerhand, ontstaat er continue beweging in de muziek, wat een *Toccata* kenmerkt.

Joseph Bonnet (1884-1944)

Uit Douze Pièces, Op. 5 (1909): Intermezzo
(opgedragen aan Edwin Arthur Kraft)

Joseph Bonnet werd geboren in Bordeaux. Hij kreeg zijn eerste muzieklessen van zijn vader, die organist was van de St. Eulalie. Toen hij 14 jaar oud was werd hij als organist benoemd aan de St. Nicholas en kort daarna ook aan de St. Michael. Bonnet studeerde aan het Conservatorium van Parijs bij Alexandre Guilmant en Louis Vierne. Na zijn studie volgde in 1906 zijn benoeming als *titulair* aan de Saint-Eustache te Parijs. In 1911 volgde Bonnet zijn vroegere leraar Alexandre Guilmant op als docent aan het Conservatorium van Parijs. In 1917 verhuisde hij naar de Verenigde Staten, waar hij tot 1919 een concert-tournee maakte en ca. 100 concerten gaf. In 1921 richtte hij de orgelafdeling op van de *Eastman School of Music* in Rochester (New York). Daar componeerde hij zijn meeste orgelwerken. Later keerde hij weer terug naar Parijs. Vanwege de Tweede Wereldoorlog was Bonnet

genoodzaakt om in 1940 Frankrijk te verlaten en uit te wijken naar de Verenigde Staten. Hij werd organist van het *Worcester Art Museum*, en werkte als orgeldocent in Québec en Montréal. Bonnet overleed op 2 augustus 1944 tijdens zijn vakantie in St. Luce-sur-Mer, Québec. Hij ligt begraven op het terrein van het Benedictijnenklooster van Saint-Benoît-du-Lac, (Québec).

Jean Langlais (1907-1991)

Uit Suite Médiévale en forme de messe basse (1947): Tiento (Offertoire)
Uit Trois Paraphrases Grégoriennes (1933/34): Te Deum

Jean Langlais werd geboren op 15 februari 1907, in La Fontenelle, Bretagne (Frankrijk), een klein dorpje in de buurt van de Mont Saint-Michel. Jean Langlais werd blind vanaf zijn tweede levensjaar. Vanaf 1918 studeerde hij aan het blindeninstituut piano, viool, harmonie en orgel bij grote blinde leraren zoals Albert Mahaut en André Marchal. Later ging hij naar het Parijse Conservatorium en studeerde daar bij Marcel Dupré. In 1931 ontving hij de *“Grand Prix d’Execution et Improvisation des Amis de l’Orgue”*. Zijn studie aan het conservatorium werd afgesloten in 1934 met een prijs voor compositie in de klas van Paul Dukas. Langlais doceerde zelf veertig jaar aan het blindeninstituut en hij gaf ook les aan de *Schola Cantorum* in Parijs (1961-

Joseph Bonnet (1884-1944)

From Douze Pièces, Op. 5 (1909): Intermezzo (dedicated to Edwin Arthur Kraft)

Joseph Bonnet was born in Bordeaux. He received his first music lessons from his father, who was organist at the St. Eulalie. At 14 years of age he became organist at the St. Nicholas and shortly after that at the St. Michael as well. Bonnet studied at the Conservatoire de Paris with Alexandre Guilmant and Louis Vierne. After his studies he was appointed as titular at the Saint-Eustache in Paris. In 1911 Bonnet succeeded his former teacher Alexandre Guilmant at the conservatory. In 1917 he moved to the United States, where he toured until 1919, giving around 100 concerts. In 1921 he founded the organ department of the *Eastman School of Music* in Rochester (New York). He would compose most of his organ pieces there. He later returned to Paris. The Second World War prompted Bonnet to leave France in 1940 for the States once more. He became organist of the *Worcester Art Museum* and worked as an organ teacher in Québec and Montréal. Bonnet died on August the 2nd 1944 during a vacation at St. Luce-sur-Mer, Québec. He was buried on the estate of the Benedictine monastery of Saint-Benoît-du-Lac, (Québec).

Jean Langlais (1907-1991)

From Suite Médiévale en forme de messe basse (1947): Tiento (Offertoire)
From Trois Paraphrases Grégoriennes (1933/34): Te Deum

Jean Langlais was born on the 15th of February 1907, in La Fontenelle, Bretagne (France), a village in the vicinity of Mont Saint-Michel. Langlais became blind at the age of two. From 1918 he studied piano, violin, harmony and organ at the institute for the blind with great (and also blind) teachers such as Albert Mahaut and André Marchal. He later went to the Conservatoire de Paris, studying with Marcel Dupré. In 1931 he received the *“Grand Prix d’Execution et Improvisation des Amis de l’Orgue”*. He completed his conservatory studies in 1934 with a prize for composition in the class of Paul Dukas. Langlais himself taught at the institute for the blind for forty years and gave lessons at the *Schola Cantorum* in Paris (1961-1976). In 1945 he was appointed as organist of the St. Clotilde in Paris, an office held previously by such greats as César Franck and Charles Tournemire. Jean Langlais died in Paris on May 8, 1991. Langlais composed three suites in short succession. Gregorian chant was an important source of inspiration for his work, which is echoed in the *Suite Médiévale en forme de messe basse*. Its five movements could be played during mass, with renditions of the Prélude, Tiento, Improvisation, Méditation and Acclamations serving as

Felix Alexandre Guilmant (1837-1911)

From Pièces dans different styles pour orgue, livraison 5:

- **Allegretto, Op. 19, no. 1**
- **Communion, Op. 19, no. 4**
- **Verset, Op. 19, no. 5**

Félix Alexandre Guilmant received his organ lessons from his father Jean-Baptiste, who was the organist of the St. Nicholas in Boulogne. At the age of twelve Alexandre was already substituting for his father during mass and enrolled himself at the *Collège Mariette* in Boulogne. There, Gustave Carulli would teach him harmony, counterpoint and fugue, while Guilmant also received lessons in piano, violin and viola. Following an invitation by Lemmens he continued his studies in Brussels, where he developed into a virtuoso organist and improviser. Cavaillé-Coll recommended him as organist of the Holy Trinity church in Paris in 1871. Guilmant succeeded Widor as organ teacher at the conservatory in 1896, teaching famous students such as Joseph Bonnet, Alexandre Cellier, Marcel Dupré, George Jacobs and his successor at the Holy Trinity church, Olivier Messiaen. Guilmant died on the 27th of March 1911 in Meudon. He created an extensive oeuvre of organ works which were popular and cherished in his age.

René Vierne (1878-1918)

Toccata (1912) (*dedicated to A. Serre, choir organist at the Notre-Dame, Paris*)

René Vierne was born in Lille. He was the younger brother of composer Louis Vierne. He visited the roman-catholic “Petit Séminaire” in Versailles where he would be trained to be a priest. However, his love of music would outweigh priesthood. In 1899 he became a student at the Conservatoire de Paris participating in the organ class of Alexandre Guilmant. In 1906 he won the first prize for organ together with Joseph Bonnet. During his studies he became organist at the *Église de l’Annonciation* of the Dominicans in the Rue du Faubourg-Saint Honoré in Paris. In 1902 he became choir organist in the Notre-Dame des Champs in Paris. In 1904 he succeeded Camille André as titular organist of the *Notre-Dame-des-Champs*. In 1913 his “Méthode pour Orgue-Harmonium” was published. In 1914 he was called to military duty in the First World War and in 1918, when he was 40 years old, an exploding Austrian grenade at Verdun ended his life. His **Toccata** is written for one manual. The registration prescribed by Vierne is abundant and forceful. The form of A-B-A is very transparent. A remarkable transition to the B-part is heard when three chords sound on full register, followed only then by the lighter second part. The constant movement of sixteenth notes in both hands, often in parallel thirds in the left hand, creates an incessant rhythm.

1976). In 1945 werd Jean Langlais benoemd tot organist van de St. Clotilde in Parijs, een post met illustere voorgangers als César Franck en Charles Tournemire. Jean Langlais stierf in Parijs, op 8 mei 1991. Langlais componeerde kort na elkaar drie suites. Het gregoriaans was een belangrijke inspiratiebron voor Langlais, zo ook te horen in de **Suite Médiévale en forme de messe basse**. De vijf delen zouden in een viering kunnen worden gespeeld, waarbij de Prélude, Tiento, Improvisation, Méditation en Acclamations gespeeld kunnen worden tijdens respectievelijk de processie, het offertorium, consecratie, communie en tijdens het verlaten van de kerk. De registratie en inspiratie van het Tiento kunnen gezien worden als een eerbetoon aan verschillende organisten, zoals Charles Tournemire die dol was op de oude spaanse muziek en een voorliefde had voor registraties met de vox Humana, bourdon 8’ en tremulant. Het is tegelijkertijd ook een eerbetoon aan zijn leraar Marcel Dupré, in wiens orgelklas hij geleerd had hoe moeilijk het is om een fuga te improviseren, en aan zijn eerste orgelleraar André Marchal, welke veel experimenteerde met de poëtische mogelijkheden en sonoriteit van een registratie.

Het gregoriaanse **Te Deum Laudamus** (“Wij loven U, O God”) is een plechtige hymne die oorspronkelijk thuis hoort in de liturgie van de Katholieke Kerk. De lofzang is ontstaan rond het jaar 400 na Chr., en is opgesteld in ritmisch proza en wordt tegenwoordig toegeschreven

aan Nicetas van Remesiana. Opmerkelijk is het verhaal dat bisschop Ambrosius van Milaan deze tekst in beurtzang met Augustinus zou hebben gezongen ter gelegenheid van diens doop. Het leek mij in dit verband dan ook een logische stap om met dit werk de cd te eindigen. Het *Te Deum* wordt daarom ook wel de *Ambrosiaanse lofzang* genoemd. Het *Te Deum* wordt gebruikt bij plechtige dankdiensten, processies en bij liturgische diensten voor de vorst(in). Het kan ook gezongen worden in de vigilie, de plechtige vespers op de vooravond van kerkelijke hoogfeesten. Vanaf het begin (A-deel) horen we steeds een afwisseling van de gregoriaanse melodie met tutti-akkoorden. Het tweede gedeelte is een snelle en beweeglijke doorwerking, waarbij het gregoriaanse thema omspeeld wordt met *trioen*. Al snel vloeit daaruit een climax en die wordt bevestigd door een statisch *a-klein* akkoord. Hier begint het slotgedeelte, dat veel overeenkomsten vertoont met het A-gedeelte. Aan het eind klinken er nog stijgende en virtueuze passages, welke naar een overtuigend slotakkoord op het volle orgel leiden.

Tekst: Susanna Veerman

Dispositie Aristide Cavallé-Coll orgel | St-Augustinuskerk Amsterdam (1881)

Grand Orgue (C-g ^{'''})		Récit Expressif (C-g ^{'''})		Pédale (C-f ['])**		Pédales de Combinaisons:	
Bourdon	16'	Cor de Nuit	8'	Soubbasse	16'	Tirasse du Grand Orgue	
Bourdon	8'	Violo de Gambe	8'	Flûte	8'	Tirasse du Récit	
Montre	8'	Voix Celeste *	8'	Basson	16'	Copula des Claviers	
Salicional	8'	Flûte Octaviane	4'	Trompette	8'		
Flûte Harmonique	8'	Basson	16'			Expression du Récit	
Flûte douce	4'	Trompette	8'			Tremblant	
Prestant	4'	Basson-Hautbois	8'			Effet d'Orage	
Plein Jeu	2 a 5 rangs	Clairon	4'				

* Voix Celeste (vanaf C)

** Transmission du *Grand Orgue* et *Récit*.

Camille Saint-Saëns (1835-1921)

*From Sept Improvisations, Op. 150 (1916/1917):
(dedicated to Eugène Gigout)*

- **Allegretto**

- **Allegro giocoso**

Camille Saint-Saëns was born in Paris and baptised at the St. Sulpice. He received his musical education from his grand-aunt, who taught him to read music when he was only three years old. On May 6th 1846 he made his debut at the *Salle Pleyel* in Paris. At the age of ten he gave a concert in front of a large audience performing Beethoven's third piano concerto. At that time he was studying piano with Camille Stamaty as well as harmony and composition with Pierre Maleden. Before being admitted to the conservatory, Saint-Saëns briefly studied with Alexandre Boëly and subsequently attended the organ class of François Benoist. At sixteen he received the first prize for organ. In 1852 he met Franz Liszt, who was very impressed by his organ improvisations. Their encounter gradually developed into a warm friendship.

At barely 18 years old Saint-Saëns composed his first symphony and became the organist of the St. Merry in Paris, where he played the organ built by François-Henri Clicquot. When Lefébure-Wély resigned as organist of the Madeleine in 1857 Saint-Saëns would hold the position until 1877. Between 1861 and 1865 he also taught at the *Niedermeier* school. He

undertook many concert tours in Europe, North and South America, as well as tours to Egypt and India. However, Saint-Saëns was afflicted by sorrow as well: in 1878 he lost his two sons within six weeks, and three years later his wife left him. In his music Saint-Saëns was a classicist, leaving sparse room for emotions. He pleaded for purely instrumental forms, and his style barely evolved. He wrote ballets, operas, church music, choir works (both religious and secular), songs (both with orchestra and piano accompaniments), orchestral works, chamber music, piano works, organ works and he was to be the first composer to write film music in 1908). Moreover, he wrote twelve opera's. In 1879, Saint-Saëns had stopped playing the organ, but thanks to the appointment of an old student of his (by the name of Périllhou) he became interested in the royal instrument once again. Saint-Saëns regularly visited Périllhou at the organ gallery, where Gabriel Fauré would often join them. The three friends would take turns improvising during mass, after which they would lunch together. Without these sessions, the *Sept Improvisations, Op.150*, dedicated to Eugène Gigout, would perhaps never have come into existence. Saint-Saëns wrote them down around New Year's Eve of 1916, when he was bedridden with bronchitis. This was his first composition for organ since 1906.

piano works, liturgical music, and also organ music. Additionally, he wrote critiques and taught harmony. Upon returning from Rome he was appointed as *maître de chapelle* of the Ste. Clotilde church, where his mentor Franck was '*organiste titulaire*'. Being Franck's colleague, and thus hearing the undefeated master of the French symphonic organ tradition play so regularly, it is understandable that Rousseau became interested in composing for the organ. On this CD we hear the shorter genre pieces which are common within this tradition, like the Scherzetto, Lamento and Grand Choeur from *Douze Pièces*. While they are all short works for the organ, they have their own outspoken character.

Charles-Marie Widor (1844-1937)

From Symphonie no.4, Op. 13/3 (1872):

Andante cantabile

Organist, composer and pedagogue Charles-Marie Jean Albert Widor received his organ lessons from his father, who played the organ at the St. François de Sales in Lyon. His grandfather had worked as an organ builder with Callinet. In 1863 Widor travelled to Brussels on advice from Cavaillé-Coll to study with Jacques-Nicolas Lemmens, since he felt that the level of playing of French organists was lacking. His appreciation of Lemmens stemmed from the fact that Lemmens had studied with Adolf Hesse (1809-1863) in

Breslau, and that he had therefore been trained according to the traditions of the German organ school, which features strong pedal technique and a thorough knowledge of Bach's work. Widor received composition lessons from François-Joseph Fétis (1784-1871), director of the Royal Conservatory of Brussels. In 1870, after mediation from Cavaillé-Coll, he became *titular* organist of the St. Sulpice where the organ builder had installed his largest instrument. Succeeding Lefébure-Wely, Widor maintained this office for 64 years. During his life, churches around Europe asked him to dedicate organs. His most famous pupils were Louis Vierne (1870-1937), Charles Arnaud Tournemire (1870-1939) and Marcel Dupré (1886-1971). The latter would succeed Widor at the St. Sulpice in 1943. Widor wrote a kind of organ music new to his age. He created the genre of *organ symphony* as a link between the music of Franck and Messiaen. Between 1872 and 1900, he wrote ten symphonies in which he weaved Gregorian themes to give them a religious character. Together with the eight sonatas they form an important ligature in the evolution of symphonic organ style. Widor's style is a representative of the French romantic era, which is rooted in the work of Cherubini, Berlioz and Liszt. Furthermore, the symphonies show influences of Bach, Mendelssohn and Lemmens. The *Andante cantabile* is a true jewel. Whoever is capable of composing such a melody, should irrefutably be considered an exceptionally skilled composer.

Korte historie van het Cavaillé-Coll-orgel in de Sint-Augustinuskerk te Amsterdam

Op 1 september 1881 vond de feestelijke ingebruikname van het Cavaillé-Coll-orgel in de voormalige St. Augustinuskerk aan het Rusland in de binnenstad plaats. Zes jaar eerder was in het Paleis voor Volksvlijt een groot concertinstrument van de Parijse orgelmaker geplaatst en in 1879 leverde Cavaillé-Coll een klein orgel aan het Gesticht van Liefde 'Sint Bernardus' aan de Oude Turfmarkt. Aan het eind van de 19de eeuw bezat Amsterdam drie orgels van de vermaarde bouwer.

De St. Augustinuskerk aan het Rusland, voorheen aan de Spinhuissteeg, werd in 1864 geconsacreerd. Het interieur was een driebeukige hallekerk met een altaaropbouw die enigszins deed denken aan de Mozes en Aäron-kerk. Het oude orgel van Onderhorst, later vergroot door resp. Mitterreither en Van den Brink ging mee naar de nieuwe kerk. In 1880 besloot men een nieuw instrument aan te schaffen omdat het oude steeds meer mankementen ging vertonen. Het 40-jarig priesterfeest van pastoor Wilhelmus Hoorneman (1819-1889) vormde de uiteindelijke aanleiding tot de koop.

De Franse consul Ch.M. Philbert, goed bevriend met Cavaillé-Coll en een belangrijk promotor van het Franse orgel in Nederland kwam de plannen ter ore en adviseerde de parochie om met Cavaillé-Coll in zee te gaan. Men kon te rade gaan bij het orgel van het

Gesticht Sint Bernardus, dat enkele honderden meters verderop stond. Bovendien was de organist van de St. Augustinuskerk, Bernard Hendriks vertrouwd met het Franse orgeltype.

In 1876 had hij de tweede prijs gewonnen bij het Nationaal Orgelconcours in het Paleis voor Volksvlijt en hij had hier regelmatig geconcentreerd.

Blijkens een circulaire aan de parochianen d.d. december 1880 was het besluit al genomen om een orgel bij Cavaillé-Coll (1811-1899) te bestellen. Hij was de belangrijkste Franse orgelmaker in de 19de eeuw en in Europese context genoot hij enorm aanzien. Cavaillé-Coll is de schepper van het zg. symfonische orgel, d.w.z. dat zijn orgelklank op het symfonieorkest is geïnspireerd. We treffen dan ook tal van registers in het orgel aan met namen van orkestinstrumenten: Flûte harmonique en Flûte octaviant (dwarsfluiten), Basson (fagot), Hautbois (hobo), Trompette, strijkende registers als Viole de gambe, Voix céleste etc.

Een negenkoppige commissie waarin overigens niet de organist Hendriks en adviseur Philbert zaten, maar wél koördirigent Phlippeau – men wilde blijkbaar een objectief oordeel vormen – onderhandelde over de aankoop.

Het orgel kostte inclusief transport en plaatsing 33.000 francs (f. 16.000,-). Op 12 januari 1881 zond Cavaillé-Coll bestek en contract naar Amsterdam en enkele dagen later werd alles ondertekend en geretourneerd. Het orgel zou binnen zes maanden worden geleverd, ruim op tijd vóór het jubileum van pastoor Hoorneman.

Het is opmerkelijk dat de toestemming voor de aankoop door het parochiebestuur aan mgr. P.M. Snickers, bisschop van Haarlem, werd gevraagd nádat het contract was ondertekend. Het orgel kwam op de koortribune onder het roosvenster te staan. Het werd gekeurd door Philbert en Verheijen, organist van de Mozes en Aäronkerk, zij schreven een uitgebreid verslag van vijftig pagina's. Op donderdag 1 september volgde de ingebruikname van het instrument.

Volgens de 'courant' De Tijd geschiedde dit tijdens een plechtig lof met koorzang en feestrede door de deken van Amsterdam, mgr. H. Poppen. Het koor zong werken van Verhulst en Hendriks speelde composities van Mendelssohn, Bach, Guilmant en Liszt. Hij besloot met een improvisatie.

In 1929 werd de kerk aan het Rusland gesloten en verhuisde de parochie naar de Postjesweg. Het orgel kwam links van het altaar achter een stenen arcade te staan, een uiterst ongunstige opstelling. In 1969 werd het hoogaltaar in het kader van de veranderingen van Vaticanum II vervangen door een naar voren gebrachte altaartafel. Op de vrijgekomen plaats kwam nu het orgel. In 1977 werd ook deze kerk afgebroken en sindsdien staat het prachtige instrument in de huidige parochiekerk. Het onderhoud wordt momenteel door de firma Adema's Kerkorgelbouw te Hillegom verzorgd.

door René Verwer

beautiful organs. He would remain the organist at Saint-Clotilde until his death in 1890. In 1872 he succeeded François Benoist as organ teacher at the Conservatoire de Paris. Franck is viewed as one of the foremost exponents of French music life in his age. Many organists studied with him. His emphasis on improvisation was groundbreaking. In 1878 the Paris organ music scene was the most influential centre for both organists and composers. César Franck premiered his *Trois Pièces* at the newly opened Palais du Trocadéro on October the 1st of 1878. The concert's performance programme suggests that Franck did not intend the *Trois pieces* as a cycle of three compositions. Rather, they are three separate compositions. **Cantabile** was published with Durand in 1883. The piece was a popular choice for organ dedications, as with the Saint-François Xavier on February 28th 1879, and the St. Eustache on March 21st of that same year, both of which are located in Paris. *Cantabile* is the only composition Franck wrote on a single theme in a major key. It is a precious jewel in his oeuvre, as well as the shortest composition. Charles Tournemire aptly described the *Cantabile* as follows:

"...the soul's unsatisfied desire-a saint's inner supplications-incessant pleas-faith in divine mercy. This page, one of Franck's most remarkable compositions, presents a simple melody, softly contoured, like the shore of a lake. One of the most beautiful canons blooms in full clarity. The totally concentrated peroration is the most perfect expression of suavity."

The **Sortie en Fa-majeur** is the seventh movement of the sixth suite from L'Organiste, a piece that was written by Franck in 1889 and 1890 at the request of French publishing house Enoch. It constitutes bound collections of suites that contain six movements followed by an "Amen" and a seventh movement that serves as a development section to the previous six. The character of this 'Sortie' is solemn, sanguine and buoyant.

Samuel Rousseau (1853-1904)

From Douze Pièces (1892):

- **Scherzetto** (*Dedicated to A. Dietrich, organist of the St. Michél in Dijon*)
- **Lamento** (*Dedicated to Henry Dalier, organist of the St. Eustache in Parijs*)
- **Grand choeur** (*Dedicated to Fernandes Cilleuls*)

Samuel Rousseau was the son of a harmonium builder and grew up in Paris. This background enabled him to gain prodigious knowledge of the beauties of French organ building, since in almost every prominent church in the capital new Cavaillé-Coll organs were built at that time. Rousseau continued his studies at the Conservatoire de Paris, where he was a pupil of César Franck. However, he did not limit himself to organ studies, but became a skilled composer as well, winning the *Prix de Rome* in 1878. In the following two decades Rousseau wrote an extensive body of music, with an emphasis on

Explanation | *Pièces en différents styles*

Louis Vierne (1870-1937)

From “Trois Improvisations” (1930):

Marche épiscopale

(reconstructed after Maurice Duruflé
by David Sanger)

Louis Vierne received his first music lessons from his uncle Charles Colin, an oboist and organist. Vierne was educated at the “Institut National des Jeunes Aveugles” (the national institute for the blind) from 1881 to 1890. He then went on to study at the Conservatoire de Paris where César Franck was one of his teachers for a short period. After Franck’s death he continued his studies with Charles-Marie Widor. In 1900 he was unanimously chosen out of five candidates to be the titular organist of the Notre-Dame of Paris, where he would play the majestic five-manual Cavaillé-Coll organ until his death 37 years later. Vierne became famous for his improvisations. In 1928 “Odeon” made a recording of three of his improvisations at the Notre-Dame. His pupil Maurice Duruflé, who was to be the creator of a small and delicate organ repertoire himself, carefully reconstructed these pieces, which were published in 1954. The *Marche épiscopale* (Allegro maestoso) is the first of the three improvisations. This bishop’s march begins solemnly and pompously with the full organ. It has an A-B-A form, of which the middle part has a more modest character.

It is a representative example of the way in which Vierne used to improvise during festive liturgical masses.

César Franck (1822-1890)

From *Trois Pièces* (1878): *Cantabile*

From *L’Organiste* (1890): *Sortie en Fa-majeur*

César Franck was enrolled in the conservatory of Luik in 1830, when he was only eight years old. In 1834 he won the first prize for both solvège and piano. His musical successes led his father to organise a series of concerts in Liège, Brussels and Aachen in 1835. In that same year, Franck moved to Paris and became a pupil of Antoine Reicha at the Conservatoire de Paris. Franck had developed into a promising piano virtuoso, who won the first prize for his piano playing once again in 1838, and for counterpoint in 1839. In 1835 Franck enrolled in composition classes and started composing. Like many piano students, Franck was captivated by the organ. For several months he studied with François Benoist, with whom his results were not altogether good. Not surprisingly, during the next organ competition he had to settle for runner-up. Inspired by Jacques-Nicolas Lemmens’ (1823-1881) playing, he started improving his use of the pedal and developed a deeply personal improvisational style, showing strong mystical and religious characteristics. In 1859 Franck became the organist of the Saint-Clotilde, where on December the 1st he dedicated one of Aristide Cavaillé-Coll’s most

Susanna Veerman (1975)

Susanna Veerman studeerde in Moskou aan het Tsjaikovski Conservatorium, waar ze in 1997 haar koördirectie behaalde. In 2001 behaalde zij in Nederland het Uitvoerend Musicus diploma voor koördirectie. In 2002 behaalde zij het diploma kerkmuziek voor cantor en orgel. In 2005 behaalde zij het diploma Uitvoerend Musicus orgel aan het Rotterdams Conservatorium bij Ben van Oosten.

Sinds 1999 is zij werkzaam in de R.K. St. Augustinuskerk te Amsterdam als cantor en 2e organiste. Sinds 2009 is zij aan deze kerk verbonden als titulair-organiste, waar zij een uit 1881 daterende Cavaillé-Coll-orgel bespeelt. Naast het begeleiden van wekelijkse kerkdiensten organiseert zij o.a. lezingen, orgelbespelingen, workshops, masterclasses en internationale orgelconcerten.

Tussen 2003 en 2008 won zij diverse prijzen voor orgel. Van 2005 tot 2007 ontving zijn een beurs van het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Fonds voor de Podiumkunsten om drie jaar orgel te studeren bij de bekende organist Louis Robilliard in Lyon, Frankrijk. In 2007 ontving zij de zilveren medaille van de Société Académique “Arts-Sciences-Lettres” voor haar verdiensten voor de Franse koor- en orgelmuziek.

Susanna heeft een uitgebreide concertpraktijk opgebouwd als organiste, dirigente en begeleidster op orgel en piano.

Zij begeleidt sinds 2005 het Westerkerkkoor en het Bach-orkest (continuo) bij cantatediensten in de Westerkerk in Amsterdam. Zij dirigeert momenteel drie mannenkoren.

Haar debuut-cd met Franse orgelwerken verscheen in 2006 waar ze werken van César Franck, Louis Vierne en Marcel Dupré opnam. In 2008 kwam haar tweede solo-cd met Franse orgelwerken uit, opgenomen op het Cavaillé-Coll-orgel uit 1894 van de Saint-Antoine des Quinze-Vingts in Parijs (Festivo 6962202).

In 2010 nam zij met haar echtgenoot Wim Does een bijzondere quatre-mains orgel-cd op in de Kathedraal van Orléans (Frankrijk), waar ze o.a. een cd-première speelde van het werk “Dyptique pour orgue quatre-mains” van Daniel Roth. Dit werk is in 2011 uitgegeven bij Delatour-edition (Parijs). De opname van Veerman en Does wordt daarbij geleverd.

Jaarlijks concertteert Susanna solistisch en als duo zowel in Nederland en buitenland, met name in Frankrijk, Rusland, Wit-Rusland, Verenigde Staten, België, Italië, Oostenrijk, Duitsland, Noorwegen, Zweden en Finland. Zij speelde inmiddels op beroemde Cavaillé-Coll orgels en andere grote orgels in Franse Kathedralen, zoals van Orléans (St. Croix), Le Mans, Bordeaux (St. André), St. Augustin en Notre-Dame d’Auteuil en St. Sulpice in Parijs. Voor meer informatie: www.susannaveerman.nl

Susanna Veerman

Preface

In front of you there is a CD recording of the magnificent and exceptional Aristide Cavaillé-Coll organ (1881) of the Saint Augustin church in Amsterdam. With great pleasure I recorded this CD for you. When you pass by the present modern church today, you may not imagine that such a special historical instrument is located in such a building.

For the first time I came in contact with this organ during my organ study at the Conservatory. From that time my love and respect for the organs of Aristide Cavaillé-Coll began to grow. In the meantime I have been allowed to play on organs of this organ builder in various cathedrals and churches in France. The sound of this relatively small instrument is so beautiful that it is very worthwhile to record it on CD with specifically French organ plays which are ideal for this instrument as for the range and the magnitude. With this repertoire I have tried to let you hear this instrument as versatile as possible. This way it is noticeable what enormous climax can be effectuated, but also the various registers have a very rich variety in tone colour, brilliance and clearness. The total sound of this organ forms a complete unity. At the same time the organ has an impressive anches choir (reed works on the second manual, recit).

In the past beautiful LP and radio recordings were made on this organ by various organ players, such as Piet van der Steen (1977), Henk Klop and Albert de Klerk. But in those days the organ was situated in the former and very acoustic Saint Augustin church, which unfortunately was demolished in 1977. I regret to say that at present I have fewer acoustics at my disposal, but that does not influence the quality of the organ in a negative way. After all, this organ in the Netherlands is the only instrument that did not undergo any changes in the course of time and is still in its original state. Originally This organ was built as a liturgical instrument. But since 2006 it is also used for organ concerts, both by domestic and foreign organ players. The Augustin Fathers made an outstanding choice in 1881, when they bought this instrument..

I sincerely hope that through this CD you will get a fair impression of the instrument and that you will experience a lot of listening pleasure.

I am greatly indebted to the members of the parish council of the Blessed Trinity who have made this CD possible.

Susanna Veerman

Organist St. Augustin church | November 2012 Apeldoorn